

Proč mám rád cirkus

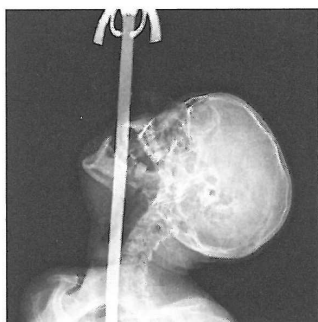
Cirkus je moje srdcovka. S potěšením sleduji žongléra, jak do vzduchu vyhazuje řvoucí motorové pily, nebo provazochodce, když na visutém laně vystřihne deset rychlých přemetů vzad. Baví mě ta podívaná, naplňuje mě vzrušení a úžas při sledování něčeho zdánlivě nemožného.

Když jsem byl malý, snil jsem o tom, že budu jednou vystupovat v cirkuse. Rodiče však měli jiný sen – že získám dobré vzdělání, kterého se jim nikdy nedostalo. A tak jsem skončil na medicíně.

Na jedné přednášce z anatomie, jako obvykle dost nezábavné, nám profesor vysvětloval fungování jícnu a řekl: „Uvázne-li něco v jícnu, lze průchod uvolnit vysunutím brady dopředu.“ A pro ilustraci nám promítl rentgen

polykače mečů v akci.

Okamžitě jsem si uvědomil: Můj sen není ztracen! Před několika týdny při probírání reflexů jsem totiž zjistil, že si jako jediný ze svých spolužáků dokážu strčit prsty hluboko do krku, aniž by se u mě projevil dáivý reflex. Tehdy jsem na to nebyl vůbec pyšný – domníval

[11]

ÚVOD

pomalu zasouvat vojenský bajonet do krku. Nakonec rozpřáhnou ruce. Publikum šílí.

Otestujte se

Tato kniha je o světě a o tom, jak jej správně chápat. Tak proč začínám cirkusem? A proč přednášky končím výstupem v blyštivém tílku? Hned to vysvětlím. Ale nejdřív bych byl rád, abyste si své znalosti o světě trochu otestovali. Vezměte si, prosím, papír a tužku a odpovězte na třináct faktických otázek níže.

1. Kolik dívek v zemích s nízkým příjmem dnes dokončí základní školu?

- ☐ A: 20 %
- ☐ B: 40 %
- ☐ C: 60 %

2. Kde žije většina světové populace?

- ☐ A: v zemích s nízkým příjmem
- ☐ B: v zemích se středním příjmem
- ☐ C: v zemích s vysokým příjmem

3. Jak se během posledních 20 let změnil podíl světové populace žijící v extrémní chudobě?

- ☐ A: téměř se zdvojnásobil
- ☐ B: zůstal víceméně stejný
- ☐ C: snížil se téměř na polovinu

4. Jaká je dnes celosvětově průměrná délka života?

- ☐ A: 50 let
- ☐ B: 60 let
- ☐ C: 70 let

[13]

FAKTOMLUVA

jsem se, že to je důležitá vlastnost. Ale teď jsem pochopil její hodnotu a mé dětské sny se okamžitě probudily k životu. Rozhodl jsem se stát polykačem mečů.

První pokusy dopadly žalostně. Žádný meč jsem nevlastnil, a tak jsem místo něj použil rybářský prut. Strkal jsem si v koupelně před zrcadlem pořád dokola prut do krku, jenže prut se mi vždycky po pár centimetrech v hrdle zasekl a nešel dál. A tak jsem – už podruhé – svůj dětský sen nakonec vzdal.

O tři roky později jsem nastoupil jako mladý lékař do zdravotního střediska. Jedním z mých prvních pacientů byl starší muž s úporným kašlem. Vždycky se pacientů ptám na jejich zaměstnání, protože by to mohlo být z lékařského hlediska důležité. Ukázalo se, že muž se živil jako polykač mečů. Představte si mé překvapení, když jsem zjistil, že to byl dokonce onen polykač mečů z rentgenového snímku! Samozřejmě jsem mu povyprávěl o svých pokusech s rybářským prutem. „Ale doktůrku,“ podíval se na mě shovívavě, „copak nevíte, že jícen je plochý? Dolů můžete prostrčit jen ploché věci. Proto používáme meče.“

Po večerním návratu z práce jsem doma našel naběračku s plochým rovným držadlem a okamžitě začal znovu trénovat. Brzy se mi podařilo protáhnout držadlo hrdlem. Zavládlo nadšení – nicméně mým snem nebylo stát se polykačem naběraček. A tak jsem si následující den dal do místních novin inzerát a brzy sehnal potřebné vybavení. Švédský vojenský bajonet z roku 1809. Když jsem ho zasouval hluboko do hrdla, cítil jsem hrdost na svůj úspěch a zároveň jsem si domýšlivě gratuloval k vynalezení skvělého způsobu recyklace zbraní.

Polykání mečů vždy symbolizovalo, že něco nemožného může být možné. Inspirovalo lidi k opuštění zaběhlého způsobu uvažování. Občas toto staré indické umění předvedu na konci své přednášky o globálních vývojových trendech. Vylezu na stůl, svléknu profesorskou košili s drobnými kostičkami a zůstanu v černém tílku ozdobeném blesky ze zlatých flitrů. Vyžádám si naprosté ticho a pak si za vířívého rytmu bubínku začnu

[12]

FAKTOMLUVA

5. Na světě dnes žijí zhruba 2 miliardy dětí ve věku 0–15 let. Kolik dětí bude podle prognózy OSN na světě v roce 2100?

- ☐ A: 4 miliardy
- ☐ B: 3 miliardy
- ☐ C: 2 miliardy

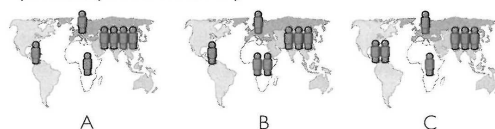
6. Podle prognózy OSN vzroste do roku 2100 světová populace o další 4 miliardy lidí. Jaký je hlavní důvod?

- ☐ A: bude více dětí (věk do 15 let)
- ☐ B: bude více dospělých (věk 15–74 let)
- ☐ C: bude více starých lidí (věk 75 let a více)

7. Jak se za posledních sto let změnil ve světě roční počet úmrtí způsobený přírodními katastrofami?

- ☐ A: vzrostl více než dvojnásobně
- ☐ B: zůstal zhruba na stejné úrovni
- ☐ C: snížil se na méně než polovinu

8. Na světě dnes žije zhruba 7 miliard lidí. Která z následujících mapek nejlépe vystihuje jejich rozmístění? (Každý panáček představuje 1 miliardu lidí.)

9. Kolik procent ročních dětí je dnes celosvětově naočkovááno proti nějaké nemoci?

- ☐ A: 20 %
- ☐ B: 50 %
- ☐ C: 80 %

[14]

10. Celosvětově chodili dnes třicetiletí muži do školy v průměru 10 let. Kolik let chodily do školy ženy stejného věku?

- ☐ A: 9 let
- ☐ B: 6 let
- ☐ C: 3 roky

11. V roce 1996 byli na seznamu ohrožených druhů tygr, panda velká a nosorožec černý. Kolik z těchto tří druhů je dnes ohroženo ještě kritičtěji?

- ☐ A: dva z nich
- ☐ B: jeden z nich
- ☐ C: žádný z nich

12. Kolik procent lidí na světě má přístup k elektrické energii?

- ☐ A: 20 %
- ☐ B: 50 %
- ☐ C: 80 %

13. Světoví klimatologové se domnívají, že během následujících sta let se průměrná teplota na zemi změní následovně:

- ☐ A: zvýší se
- ☐ B: zůstane stejná
- ☐ C: sníží se

Zde jsou správné odpovědi:

1: C, 2: B, 3: C, 4: C, 5: C, 6: B, 7: C, 8: A, 9: C, 10: A, 11: C, 12: C, 13: A

Na každou správnou odpověď si napište bod a spočítejte si celkový počet správných odpovědí.

[15]

Vědci, šimpanzi a vy

Jak jste dopadli? Byli jste často vedle jak ta jedle? Museli jste často hádat? Pokud je tomu tak, dovolte, abych vám na uklidnění řekl dvě věci.

Zprvč po přečtení této knihy na tom budete s posuzováním podobných otázek mnohem lépe. Ne proto, že bych vás přinutil naučit se nazpaměť různé statistické údaje. (Jsem specialista na globální zdraví, ale nejsem blázen.) Budete na tom lépe, protože vás seznámím s několika jednoduchými myšlenkovými nástroji. Naučíte se vytvořit si celkový obraz světa a lépe chápat, jak funguje – aniž byste museli nejprve zjistit všechny podrobnosti.

A za druhé: pokud jste v testu dopadli špatně, jste ve velmi dobré společnosti.

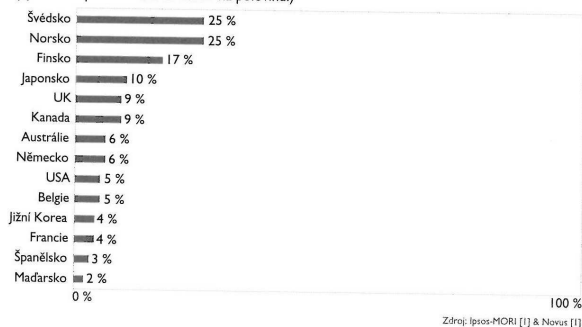
Během posledních desetiletí jsem podobné faktické otázky kladl tisícům lidí. Týkaly se faktů o chudobě a bohatství, o nárůstu světové populace, porodnosti, úmrtnosti, vzdělání, pohlaví, násilí, energetice a životním prostředí, tedy o základních světových trendech. Testy jsou vždy jednoduše formulované, neobsahují žádné záludné otázky. Dávám si pozor, abych používal jen doložená fakta, žádné sporné informace. A přesto lidé v testech vždy dopadnou hodně špatně.

Například třetí otázka se týká trendu extrémní chudoby. Za posledních dvacet let se podíl světové populace žijící v extrémní chudobě snížil na polovinu. To je naprosto převratné. Považuji to za nejdůležitější změnu, k jaké během mého života ve světě došlo. Je to také základní fakt, který bychom o životě na Zemi měli znát. Ale lidé to nevědí. V průměru na otázku odpoví správně jen sedm procent respondentů – ani ne jeden z deseti!

[16]

ÚVOD

VÝSLEDKY PRO OTÁZKU Č. 3: Podíl osob odpovídajících správně. Jak se během posledních 20 let změnil podíl světové populace žijící v extrémní chudobě? (Správná odpověď: Snížil se téměř na polovinu.)

(Ano, ve švédských médiích hodně mluvím o tom, že se světová chudoba snižuje.)

Demokraté i republikáni ve Spojených státech často tvrdí, že jejich oponenti neznají fakta. Kdyby si místo vzájemného osočování otestovali vlastní znalosti, možná by všichni dospěli k větší pokoře. Když jsme dělali průzkum v USA, odpovědělo správně jen pět procent dotázaných. Zbýlých devadesát pět procent se bez ohledu na své volební preference domnívalo, že se míra extrémní chudoby za posledních dvacet let nezměnila, nebo ještě hůř, že se zdvojnásobila – což je pravý opak skutečnosti.

Vezměme si další příklad – otázku číslo devět o očkování. Téměř všechny děti na světě se dnes očkují. Připadá mi to úžasné – znamená to, že dnes mají již všichni lidé určitý přístup k moderní zdravotní péči. Ale většina lidí o tom neví. V průměru na otázku odpovědělo správně jen třináct procent respondentů.